

*Eesti NSV*



A. RAADIK

**KODANLIKU EESTI  
SÕLTUMUSEST  
IMPERIALISTLIKEST  
SUURRIIKIDEST**

Nr. 11 (238)

**EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • TALLINN 1957**



A-17346  
238

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE  
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

---

ÜHINGU LIIGE  
A. RAADIK

KODANLIKU EESTI SÕLTU-  
MUSEST IMPERIALISTLIKEST  
SUURRIIKIDEST

(1934—1940)



EESTI RIIKLIK KIRJASTUS  
TALLINN 1957

TARTU ÜLIKOOLI  
RAAMATUKOGU

## 1. EESSONA

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu Venemaal toimusid inimkonna ajaloos suured muutused. Esmakordselt maailma ajaloos tekkis ühel kuuendikul maa-kerast uut tüüpi riik — sotsialistlik riik, kus võim kuulub tööliste ja talurahva saadikute nõukogude näol töötajatele, kus rahvad on saanud võrdõiguslikuks, on ühinenud vabatahtlikkuse alusel ja asunud kommunistliku ühiskonna ehitamisele. Inimkonna ajaloos algas uus ajajärk.

„Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon”, mis andis kõigile Venemaa rahvastele õiguse täielikule enesemääramisele, kaasa arvatud eraldumine ja iseseisva riigi loomine, äratas ellu ka eesti rahva loovad jõud. Koos vene tööliklassiga saavutasid eesti töötajad 1917. aastal võidu kodanluse üle ja kuulutasid välja nõukogude võimu, asudes liidus teiste endise tsaari-Venemaa rahvastega looma omaenda suveräänset riiki.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit vabastas Eesti töötajad sotsiaalsest ja rahvuslikust rõhumisest, andis eesti rahvale piiramatud võimalused materiaalseks ja kultuuriliseks õitsenguks.

Teatavasti astusid nõukogude sotsialistlike vabariikide vastu välja rahvusvahelise imperialismi ühendatud jõud. Pärast seda, kui katsed kapitalistliku korra taastamiseks „ühtsel, jagamatul Venemaal” täielikult nurjusid, hakkasid imperialistid omamoodi, s. o. kodanlikult Baltimaade rahvaste „enesemääramist” ellu viima. Nad otsustasid luua Venemaa rahvuslikel ääremaadel väikesed riigid, kes oleksid vormiliselt iseseisvad, tegelikult aga sõltuksid imperialistidest.

Selliste „iseseisvate” vabariikide hulgas oli ka kodanlik Eesti.<sup>1</sup> Eesti rahva kodumaal restaureeriti kapitalism.

---

<sup>1</sup> Alguses tunnustasid imperialistlikud riigid Eestit de facto, alles pärast seda, kui VSFNV teda tunnustas (veebruar 1920) ning rahvusvahelise imperialismi ja vene kontrrevolutsiooni interventsioon Nõukogude Venemaa vastu nurjus, tunnustasid Entente'i maad lõpuks 1921. aasta jaanuaris Eestit de jure.

Eesti muutus imperialismi maailmasüsteemi koostisosaks. V. I. Lenin näitab, et imperialismiajastul „finantskapital ja sellele vastav rahvusvaheline poliitika, mis seisab suurriikide võitluses maailma majandusliku ja poliitilise jaotamise pärast, loovad terve rea ülemineku-vorme riikliku sõltumuse alal. Sellele ajastule on tüüpilised mitte ainult kaks peamist maaderühma: asumaade valdajad ja asumaad, vaid ka sõltuvate maade mitmekesised vormid, mis poliitiliselt, vormiliselt on iseseisvad, tegelikult aga mähitud finants ja diplomaatliku sõltumuse võrkudesse.”<sup>1</sup>

See Lenini seisukoht käib täielikult ka kodanliku Eesti kohta. Kodanliku Eesti tekkimise ajalugu määras tema eksisteerimise tingimused imperialismisüsteemis. Kapitalistlike suurriikidega võrreldes oli ta sõltuv, poolkoloniaalne maa.

Rahvusvaheline kapitalism aitas eesti kodanlusel sõjalise jõuga taastada maal kapitalistliku korra ja luua kodanliku riigi, kes nimetas end „Eesti vabariigiks”.

Oma eksisteerimise esimesest päevast alates muutus kodanlik Eesti imperialistlikest riikidest sõltuvaks võlgnikuks nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Saanud võimu rahva üle, s. o. valitseva seisundi riigis, jäi eesti kodanlus endiselt nõrgaks. Väliskapitalil („mitte-eevlaste oma”) olid Eesti majanduses tugevad positsioonid juba enne Esimest maailmasõda. Sellegipoolest oli välismaa finantskapitalil võrdlemisi hõlbus allutada vastsündinud kodanliku Eesti majandus ning poliitika oma huvidele ja avaldada suurt mõju natsionalistliku kodanluse valitsevatele ringkondadele. Teiste sõnadega, kohalike kapitalistide (s. o. eesti, saksa, vene, juudi ja teistest rahvustest kapitalistide) monopolistlikud koondised sõltusid tegelikult juba ammu enne Eesti kodanliku riigi tekkimist rahvusvahelistest monopolistlikest koondistest. Eesti eksisteerimise uutes tingimustes muutusid vaid sõltumuse vormid, olles rohkem varjatud ja maskeeritud. Sõltumus ise muutus aga aina täielikumaks.

Eesti kodanlus, kes oli teadlik oma nõrkusest ja sõltumusest, mõistis, et ilma väljastpoolt tulevast abita ei suuda ta võimul püsida. Ta palus imperialistidelt abi oma võimu kindlustamiseks ja oli valmis seda vastu võtma orjastavatel tingimustel.

---

<sup>1</sup> V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., lk. 243—244.

Kodanlik Eesti asus kapitalistliku maailma selles osas, kus rahvusvahelisel imperialismil oli kaks peamist eesmärki. Esiteks, majanduslikult tungida Vene imperialismi hegemooniast vabastatud uude piirkonda, et muuta see imperialistlike riikide koloniaalseks agraar- ja tooraineid tootvaks ripatsiks. Teiseks, muuta see territoorium sõjaliselt platsdarmiks interventsiooni puhul Nõukogude Liidu vastu.

See imperialistide teine eesmärk — nõukogude sotsialistliku riigi hävitamine — langes täielikult ühte eesti kodanluse omaga. Eesti kodanlus vihkas ja kartis nõukogude sotsialistlikku riiki. Seepärast oli eesti kodanlus oma poliitika kindlaksmääramisel Nõukodude Liidu suhtes imperialistidega alati ühel meelel.

Mis puutub imperialistide esimesse eesmärki Eesti enda suhtes, siis selles väljendusid vastuolud nii üksikute imperialistlike riikide kui ka imperialistide ja eesti kodanluse vahel.

Käesoleva sajandi 20—30-ndail aastail arenes äge võitlus Baltimaades inglise ja saksa imperialistide vahel. Entente'i maade võit Saksamaa üle Esimeses maailmasõjas tugevdas Inglismaa positsioone Baltimaades.

Sel perioodil oli enamik eesti kodanlust inglise orientatsiooniga. Isegi see tsaariaegse eesti kodanluse osa, kes pooldas Saksamaad, hakkas pärast imperialistliku Saksamaa lüüasaamist ajutiselt eelistama Inglismaad, kellel oli võitjana rida paremusi laostunud Saksamaaga võrreldes, milline asjaolu töötas eesti kodanlusele mõningat kasu.

Kuid Saksa imperialism säilitas oma tugevad juured Baltimaades, eriti Eestis. Need väljendusid sõjajärgsetes kapitaalvahetustes ja saksa kapitalistidele kuuluvates ettevõtetes; balti parunitele — Saksa imperialismi otsestele agentidele — anti aja jooksul tagasi mõningad õigused, nii et Saksamaa positsioonid Baltimaades veelgi tugevenesid.

Teatavasti algas pärast Locarno kokkuleppe sõlmimist uuesti Saksamaa majanduslik ekspansioon Itta. Seega muutus Eesti areeniks, kuhu tungisid kaks parasiitlikku jõudu, kes ahnelt maa majandusest kinni haarasid.

Inglise ja saksa monopolistide vaheline võitlus hegemoonia pärast Eesti majanduses võimaldas eesti kodanlusel laveerida, kuid ülemaailmse majanduskriisi tingimustes kõigutas see võitlus maa majanduslikku ja poliitilist elu. Majanduskriisi aastail suurenesid lahkeliidid ka

eesti kodanluse enda hulgas. Sel perioodil elavnes tunduvalt niinimetatud vapside liikumine.<sup>1</sup> Vapsid seadsid enda eesmärgiks kehtestada fašistlik diktatuur ja allutada Eesti Saksamaale. Vapside seljataga seisis saksa imperialistid.

Teatavasti andsid lääneriikide valitsevad ringkonnad vastavalt 1935. aastal sõlmitud Inglise-Saksa merelepingule hitlerlastele „vabad käed” Balti meres ja „kanaliseerisid” seega Saksa agressiooni Itta, Nõukogude Liidu vastu. Hitlerlased aga kasutasid seda vabadust niivõrd laiaulatuslikult, et riivasid Inglismaa majanduslikke huve Baltimaades.

Soovides tõugata hitlerlasi sõjalisele agressioonile Nõukogude Liidu vastu, tegid inglise imperialistid saksa imperialistidele teatud järeleandmisi, kuid mitte kõigis küsimustes. Kuigi Inglismaa ja Saksamaa vahelised vastuolud vähenesid, säilis osa neist ikkagi ka pärast merelepingu sõlmimist. Seega toimus Inglismaa ja Saksamaa vaheline võitlus Eesti majanduses vahelduva eduga kuni kodanliku korra kukutamiseni.

Kui inglise imperialistid toetasid kodanlikku Eestit kui „suveräänset riiki”, siis unistasid saksa imperialistid eesti riikluse likvideerimisest. Hitlerlased nõudsid, et Eesti kuuluks Saksa impeeriumi koosseisu.

Eesti kodanlus tundis hästi hitlerliku Ida-poliitika aluseid (Hitleri raamatu „Minu võitlus” järgi). Eesti valitsejad olid õigeaegselt informeeritud nendest konkreetsetest plaanidest, mis töötati välja 1932. aasta suvel saksa natside juhtide salajasel nõupidamisel,<sup>2</sup> kus arutati Ida-Euroopa maade anastamist ja koloniseerimist. See nõupidamine toimus Darre, „saksa talupoegade fүүrieri” juures.

Esinedes seal sõnavõtuga, ütles Hitler, et maailmavalitsemise saavutamiseks tuleb luua 80 või 100 miljonist sakslasest koosnev tuum, selle ümber aga väikeste ja keskmiste vasallriikide süsteem. Sellesse „tuuma” pidi kuuluma Austria, Böömi- ja Määrimaa, Poola läänepiirkonnad ja isegi Balti riigid, „kellel sajandeid oli õhuke saksa ülemkiht” ja kus „tänapäeval... elavad võõrad rahvad, kes tuleb kõrvaldada”. Ta ütles edasi, et „ei ole mingit põhjust seda

---

<sup>1</sup> Vapside partei („Vabadussõjalaste Liit”, kelle liikmed võtsid osa sõjast Nõukogude Venemaa ja Nõukogude Eesti vastu) oli eesti fašistlik organisatsioon.

<sup>2</sup> Eesti NSV Välisministeeriumi arhiivis on olemas referaat selle nõupidamise kohta.

tegemata jätta... Meie asustame tšehhid ümber Siberisse või Volõõnia piirkonda...”, nad olevat vaja Kesk-Euroopast välja ajada. „Ja kui ma selle olen saavutanud,” jätkas Hitler, „siis olen ma valmis vastutama saksa kogu nooruse vereohvrite eest. Nad ei kõhkle hetkekski 2 või 3 miljonit surnud sakslast oma südametunnistusele võtmast.” Baltimaade rahvaste suhtes oli Hitleril teine plaan: „Seal on meil kerge rahvastikku germaniseerida,” need, aga, kes ei allu või saksastamisele ei kõlba, tuleb hävitada või asumisele saata.

Eesti kodanlikud valitsused kasutasid Inglise-Saksa vastuolusid küllaltki osavasti ära näiliselt „iseseisva poliitika” loomiseks ja talitasid omaenda huvides, isegi siis, kui see oli vastuolus imperialistlike riikide tahtega. Kõige eredamaks näiteks selles suhtes on 1920. aastal sõlmitud rahupeping VSFNV ja Eesti vahel. Teatavasti sõlmis eesti kodanlus määratu suurte raskuste ja revolutsiooni kartuse mõjul Nõukogude Venemaaga rahu, mis toimus imperialistide tahte vastu.

Teise näitena võib tuua võitlust võimu pärast vapside vastu, mida pidas eesti kodanluse mõjukas kaubandus- ja tööstusrühm, eesotsas Pätsi ja Laidoneriga, ja mis lõppes viimase võiduga vapside üle 1934. aasta märtsis. Tundes inglise imperialistide toetust, purustas Pätsi grupp vapsid, need eesti hitlerlased, kes püüdsid isegi kaks korda teostada riigipööret.<sup>1</sup> Vapside ja objektiivselt hitlerliku Saksamaa vastu otsustavalt tegutsedes teadis Pätsi-Laidoneri rühm ka seda, et Nõukogude Liit ei lubaks kunagi, et hitlerlikust Saksamaast saaks pärast Eesti kui puhverriigi hävitamist Nõukogude Liidu naaber. Aastaid hiljem, mil Pätsi pooldajad ja vapsid ühte liitusid, iseloomustas eesti kodanluse poliitikat suurte järeleandmistega tegemine hitlerlikule Saksamaale ja samaaegne lipitsemine Inglismaa ees. Nimelt suutis eesti kodanlus laveerimisega Inglismaa ja Saksamaa vahel säilitada näilikkust eesti omariiklust.

Kapitalistlikus maailmas eksisteerib reegel, et nõrga ja tugeva vaheline koostöö põhjustab alati seda, et esimene allutatakse teise mõjule. Veel enam, tugev, kasutades oma „partneri” nõrkust, dikteerib talle oma nõudmisi erilise egoismi ja toorusega. Nii oli lugu ka siin — eesti kodanluse ja rahvusvaheliste monopolistide vahelised vastuolud

<sup>1</sup> Vapsid kavatsesid teostada riigipööret 1934. aasta märtsis ja 1935. aasta detsembris.

olid tingitud ühelt poolt imperialistide toorusest, teiselt poolt aga eesti kodanluse ahnusest, tema püüdlusest „haljale oksale” jõuda.

Katki rebinud sajandeid eksisteerinud majanduslikud sidemed Eesti ja Venemaa vahel, ei tahtnud imperialistlikud riigid Eestile enam kaotatud vene turgude asemele teisi turge võimaldada. Vastupidi, Eesti siseturg muutus ise kasutamiseobjektiks. Imperialistid ei arvestanud Eesti tööstuse võimalusi siseturu varustamisel omade kaupadega. Kapitalide ja kasulike turgude puudumine, konkurents ja muud objektiivsed põhjused tõid endaga kaasa Eesti tööstusliku baasi osalise likvideerimise. Oleks vale väita, et selline saatus oleks eesti kodanlusele meeldinud. Oli aeg, kus ta püüdis taotleda oma kavade täitmist. Nii näiteks tegid eesti kapitalistid katsed muuta Eestit „Belgiaks Baltimaal”, s. o. kasutoovaks töökojaks Nõukogude Venemaa tellimuste arvel. Eesti kodanlus hakkas aastail 1921—1923 isegi omapärast maa „industrialiseerimise” poliitikat teostama, kasutades selleks tsaari-Venemaalt päritud kõrgestiarenenud tööstusettevõtete baasi. Siis anti ka suuri laene eesti töösturitele.<sup>1</sup> Kõik need head kavatsused ja ettevõetud katsed majanduse alal nurjusid lõppkokkuvõttes täielikult. See asjaolu aga sundis eesti kodanlust rahvusvahelistele kapitalistlikele monopolidele alistuma. Veel enam, ülemaailmse majanduskriisi aastail hakkas eesti kodanlus uuesti appi karjuma, nagu see juhtus kümme aastat enne seda. Eesti majanduse katastroofilist olukorda ja sisepoliitilist kriisi kasutasid imperialistid muidugi oma huvides, suurendades tunduvalt oma survet Eestile. Eesti kodanlus aga suutis ka iseendale midagi välja kaubelda, kasutades asjaolu, et imperialistid vajasid neile alluval maal ka „juhtivat” kätt päriselanikkonna valitsemiseks ja silti „iseseisev vabariik”, mis varjaks nende poolt teostatavat koloniaalpoliitikat.

Kuriosne on fakt, et ülemaailmse majanduskriisi ja sisemaalise revolutsioonilise kriisi kasvu aastail, Teise maailmasõja eel, ei võidelnud eesti kodanlus niivõrd oma sõltumatuse, kuivõrd oma sõltumuse (!) eest kord Inglis-

---

<sup>1</sup> Suurel määral saherdati maha ka need 15 miljonit kuldrubla, mis Eesti vastavalt rahulepingule Nõukogude Venemaalt sai. Eesti „industrialiseerimise” periood oli tuntud rahva hulgas „lahtiste kraanide ajana”, kus igasugused tegelinskid ja avantüristid sukeldusid pöörasesse „gründertumi”.

maast, kord Saksamaast. Ja seda ainult sellepärast, et kindlustada oma valitsevat seisundit riigis, istuda Rahvasteliidus ning — mis oli peamine — garanteerida endale enam-vähem korralik kasum. Rahvuse au, kodumaa saatus ja tulevik, rahva heaolu — nende küsimuste vastu tundis eesti kodanlus üha vähem huvi. Olles rahvusvahelise kapitalismi lõa otsas, seisis eesti kodanluse poliitika olemus selles, et ta oli müüdav, teenis truult imperialismi ja oli lõmitavalt helde väliskapitali suhtes.

Eesti kodanluse järeleandlikkus ja teenistusvalmidus lähtus mitte üksnes sellest, et ta oli suures sõltumuses imperialistidest ja et ta tahtis saada osa kasumist töörahva ning maavarade ekspluateerimisel, vaid ka alalisest hirmust nii omaenda rahva kui ka Nõukogude Liidu autori- teedi ja mõju ees.

Eesti töörahvas vihkas natsionalistlikku kodanlust mitte ainult sellepärast, et too oli ekspluataatorite klass, vaid ka sellepärast, et too reetis eesti rahva huvid rahvusvahelise imperialismi meeleheaks. Eesti töörahvas võitles lakamatult üldrahvuslike ja klassihuvide eest, hoolimata ajutistest lüüasaamistest ja rohkearvulistest ohvritest.

Eesti kodanluse hirm Nõukogude Liidu ees oli alati seotud Nõukogude sotsialistliku riigi vihkamisega. Kisa „kommunistlikust hädaohust“, „punasest imperialismist“ kostis eesti kodanluse suust kogu maailmas. Selleks, et „tõestada“, kui võrd „ohtlik“ oli Eesti olukord kahe maailma piiril, lavastati rohkearvuliselt protsesse kommunistide, Eestis „kinnipüütud Moskva agentide“ üle. Sellega püüti „õigustada“ abi saamist. Tavaliselt osutatigi abi, sest imperialistid olid huvitatud sellest, et nii piir NSV Liiduga kui ka režiim Eestis oleks tugev; kodanlik Eesti tõmmati mitmesugustesse Nõukogude-vastastesse blokkidesse ja julgustati teda imperialismi rahvusvaheliste jõudude tagatistega.

Kodanlik Eesti eksisteeris mitme kapitalistliku kiskja kokkuleppe tagajärjel. Ta sõltuv seisund oli tema loomuseks, sisuks ja saatuseks, tema kõige iseloomulikumaks omaduseks. Tingitud oli see paljudest teguritest; ajapikka see sõltumus veelgi suurenes, kuna imperialistid leiutasid üha uusi orjastamisvahendeid. Eesti kodanlus oli aga seisukohal, et selles paratamatus ja häbistavas olukorras leiavad ikkagi rahuldumist tema huvid, nimelt: säilib tema võim töörahva üle ja garanteeritakse talle teatud osa kasumist, mis töörahva ekspluateerimisest saadakse. Veel enam,

kasutades oma maa head geograafilist asendit, mis tal oli imperialistlike riikide seisukohalt, kauples eesti kodanlus imperialistidelt endale välja peale materiaalse abi veel poliitilise tunnustamise.

Järelikult ei iseloomusta kodanlikku Eestit mitte üksnes ta sõltumuse suurenemine, vaid ka ta eksisteerimise mõningane stabiilsus. Ühtlasi aga näeme, et niipea kui kujunes välja uus ajalooline situatsioon, niipea kui kodanlik Eesti isoleeriti oma eestkostjatest — imperialistidest, likvideeris eesti rahvas Nõukogude Liidu abiga oma kodumaa häbistava olukorra ja viis ta vaba ning tegelikult iseseisva arengu teele, koostöö teele teiste nõukogude rahvastega, mis tagas minevikus paljukannatanud Eesti õitsengu.

## 2. VÄLISLAENUDE JA VÄLISKAPITALI MÖJU KODANLIKU EESTI MAJANDUSELE

Erilist osa Eesti orjastamisel etendasid saadavad laenu d. Kodanlik Eesti astus ajaloo areenile ajal, mil tal oli tohutu võlgnevus Ameerika Ühendriikidele, Inglismaale ja Prantsusmaale. Neid summasid kasutas eesti kodanlus aastail 1918—1920 võitluseks Nõukogude Eesti ja Nõukogude Venemaa vastu. Hiljem saadud laenud läksid maa päästmiseks finantsilisest katastroofist (näiteks Rahvasteliidu kaudu 1927. aastal saadud 1 350 000-naelsterlingiline laen). Eesti võlgnevus välisriikidele moodustas 1934. aasta 1. aprilliks 120,4 miljonit krooni, millest 86,7 miljonit krooni olid sõjavõlad ja 33,7 miljonit krooni muud võlad.

1939. aastaks ulatus Eesti välisvõlgnevus 146 miljoni kroonini, kusjuures riigieelarve moodustas üle 90 miljoni krooni. Nii oli võlgnevus kaetud 90,4 miljoni krooni suuruses summas, 55,6 miljonit oli aga katmata ehk, nagu seda kodanlikus Eestis nimetati, „puhas välisvõlg”. 1937. aasta jooksul suurenes Eesti võlgnevus välisriikidele 4 831 000 krooni, 1938. aastal veel 4 185 000 krooni võrra. 1938. aastal ilmunud „Päevalehe” 96. numbris avaldati arvud Eesti võlgnevuse kohta 1937. aastal üksikutele maadele:

Ameerika Ühendriikidele . . . . .	62 965 000 krooni
Inglismaale . . . . .	28 977 000 ”
Saksamaale . . . . .	10 527 000 ”

Hollandile . . . . .	8 391 000 krooni
Rootsile . . . . .	3 197 000 „
Teistele riikidele . . . . .	9 183 000 „

Nagu näeme, moodustasid üle poole kõigist võlgadest võlad Ameerika Ühendriikidele.

20 aasta jooksul, s. o. ajavahemikul 1919—1939, maksis eesti rahvas imperialistlikele riikidele ainuüksi protsente sõjaliste laenude pealt 16 699 500 krooni ja tagastas 38 751 900 krooni niinimetatud „majandusliku ülesehituse võlgu”, kokku 55,5 miljonit krooni.

Eesti valitsus oli aastast aastasse sunnitud Inglismaa, Ameerika Ühendriikide ja teiste kreditoride ees lipitsema. Majandusminister ja sõjaminister pöördusid tavaliselt igal aastal välisministri poole, et viimane saavutaks „välispoliitiliste abinõudega” protsentide tasumise tähtaja pikendamise. Nii näiteks kirjutas majandusminister oma 1938. aasta 22. aprilli kirjas välisministrile, et 1936/37. eelarveaastal oli vaja Ameerika Ühendriikidele järjekordselt tasuda sõjaliste võlgade osamaksu 755 390 dollari ja Inglismaale — 205 445 naelsterlingi suuruses summas, mida, nagu minister kinnitas, tasuda ei suudetavat. Olukord ei muutunud ka järgmistel aastatel. Salajases kirjas 20. veebruarist 1940 palus sõjaminister välisministrilt taotlelda Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsuste ees 1918.—1920. aasta sõjavõlgade tasumise tähtaja pikendamist.

Tuleb märkida, et ajapikendust anti, protsendid kasvasid, kõik see tugevdas Eesti sõltumust veelgi.

Peale riigi olid välisriikidele veel võlgu ka paljud ettevõtted. Nii näiteks moodustas 1939. aasta 1. jaanuaril 532 ettevõtte (väikesi arvestamata) võlgnevus 60,4 miljonit krooni (1937. aastal moodustas 432 ettevõtte võlgnevus 48,3 miljonit krooni).

1939. aasta alguseks oli Eesti tööstus ja kaubandus võlgu järgmistele maadele: Inglismaale — 18,7 miljonit krooni, Saksamaale — 12,4 miljonit krooni, Hollandile — 9,2 miljonit krooni. Võlgnevuse üldsummast moodustas põlevkivitööstuse võlgnevus 17,6 miljonit krooni (31%), sealhulgas Hollandile — 4,7 miljonit krooni, Rootsile — 4,3 miljonit krooni, Inglismaale — 4,1 miljonit krooni ja Saksamaale — 3,1 miljonit krooni, tekstiilitööstusel — 9,2 miljonit krooni (16,3%) ja toiduainete tööstusel — 4,3 miljonit krooni.

Tuleb arvesse võtta veel seda, et Eesti tööstust kredi-

teerisid ka Eesti pangad, mis samuti sõltusid väliskapitalist. Seetõttu oli kodanliku Eesti välisvõlgnevuse üldsumma enne Teist maailmasõda veelgi suurem.

Rahvusvahelise finantskapitali huvides olid Eesti rahvamajanduse „reguleerijateks” peale Rahvasteliidu esindaja Eesti Riigipangas veel pank „G. Scheel ja Ko” Tallinnas — Mendelssohni rahvusvahelise pangagrupi filiaal — ja „Tartu Pank” — inglise finantskapitali esindajana. Scheeli pank finantseeris (ja kontrollis) põlevkivitööstust, metallitööstust (Krull, Ilmarine), tekstiilitööstust, paberija tselluloositööstust ning mõningaid teisi tööstusharusid, „Tartu Pank” — peaaesjalikult importkaubandust ja ekspordi jaoks töötavaid tööstusharusid.

Kodanliku Eesti valitsus krediteeris rahva vahendite arvel väliskapitalile kuuluvaid ettevõtteid ja panku. Nii sai „Tartu Pank”, mille põhikapital moodustas 1 miljon krooni, Eesti valitsuselt 3,5 miljonit krooni laenu. Kummivabrik „Põhjala”, mida kontrollisid saksa monopolid, sai pikaajalise krediidi 320 000 krooni ulatuses, mis ületas tema põhikapitali kahekordselt. Jalatsivabrik „Unioon” (saksa kapital) sai riigi käest 1,4 miljonit krooni, kusjuures ta põhikapital moodustas 800 000 krooni jne.

Väliskapitali selline söötmine eesti rahva vahenditega annab tunnistust Eesti valitsejate lausa kuritegelikust hoolimatusest, sest riigi poolt ülekaalukalt antav kapital ei põhjustanud sugugi tema domineerivat seisundit, võrreldes väliskapitaliga.

Missugused olid siis kodanliku Eesti maksevõimalused võlgade tasumisel?

Maksebilansi aluseks on kaubandusbilanss. Eesti pidi võimalikult rohkem välja vedama, selleks oli aga vaja juurdepääsu maailmaturule. Kuid tootmise vähenemine rentaablus, nõrk konkurentsivõime, toodangu võrdlemisi madal kvaliteet, rahvusvaheliste monopolide ja imperialistlike riikide valitsuste poolt kehtestatud rasked eksporditingimused ning omade kapitalide puudumine vajalikus ulatuses — kõik see muutis Eesti nõrgaks konkurendiks maailmaturul ja pidurdas Eestile kasulikku väliskaubandust. Hoolimata sellest, et Eesti ekspord ajutiselt suurenes 68,9 miljonilt kroonilt 1934. aastal 106,0 miljoni kroonini 1937. aastal ja 103,9 miljoni kroonini 1938. aastal, oli kodanlikul Eestil suuri raskusi oma võlgade tasumisel ja rahvusvaheliste kohustuste täitmisel. Juba mitme aasta jooksul ei diskon-

teeritud sõjavõlgu (1937. aastaks moodustas jääk 80 miljonit krooni) ega tagastatud õigeaegselt lühiajalisi krediite, mis kuulusid tasumisele ühe aasta vältel. Nii näiteks jäi 1939. aastal lühiajalise krediidi üldsummast tasumata Inglismaale — 2,1, Saksamaale — 1,1, Rootsile — 0,8, Hollandile — 0,7 ja teistele maadele — 0,54 miljonit krooni. 1938. aastal oli kodanliku Eesti maksebilanss passiivne 5 miljoni krooni ulatuses; võlgade katteks vajalikud summad vähenesid tunduvalt. 1938. aastal tasuti olemasolevatest riigivõlgadest ainult niinimetatud „Raha ja pangareformi laenu”, (mida saadi Rahvasteliidu kaudu 1927. aastal), nimelt kapitali tagastamise osas 701 300 krooni ja selle võla pealt võetavate protsentide osas 2,1 miljonit krooni.

Peale võlgade tasumise läksid suured summad välisvaluutat Eesti esinduskuludeks välisriikides (1938. aastal moodustasid need kulud 900 000 krooni); rahvusvahelistele organisatsioonidele liikmemaksu tasumiseks (1939. aastal moodustasid liikmemaksud ligi 100 000 krooni, sealhulgas liikmemaks Rahvasteliidule — 81 000 krooni), samuti laevade remondiks, kinofilmide kasutamise eest jne. „Eesti Pangal” ei olnud tegelikult välismaal mingeid reserve. Pangalaenuid lasti välja välismaal, kuid nende obligatsioonide eestlased enda kätte ei saanud.

Väliskapital valitses kodanlikus Eestis nii tööstuses, rahanduses kui ka kaubanduses. Eesti põllumajanduses tegutses väliskapital kaudsel teel — maailmaturu ja pangasüsteemi kaudu.

Kodanliku Eesti ametlikul statistikal ei olnud väliskapitali osa suhtes täpseid andmeid, sest paljusid tehinguid, investeringuid, krediteerimisi ja muude väliskapitali rakendamise vormide sisu varjati või näidati tunduvalt väiksemates arvudes ametlikes kokkuvõtetes.

Suur osa Eesti suur- ja kesktööstusest kuulus otseselt või kaudselt väliskapitalile. Kodanliku statistika andmeil oli väliskapitali osatähtsus eriti suur tsemendi- ja vineeritööstuses (kuni 100%), põlevkivi- ja keemiatööstuses (80%), masinaehituses (75%), raadio- ja telefonitööstuses (74%). Niinimetatud „Eesti põlevkivitööstuse elavnemine”, millest nii palju räägiti kui kodanliku Eesti suurimast saavutusest, toimus tegelikult saksa ja inglise kapitali arvel ning peamiselt krediteerisid seda Scheeli pank ja „Tartu Pank”. 1936. aastal ilmunud ajalehe „Vaba Maa” nr. 270 järgi kuulus väliskapitalistidele üldkokkuvõttes  $\frac{2}{3}$  kõigi

tööstus- ja kaubandusettevõtete ning panga- ja krediidi-  
asutuste kapitalist.

Toome veel mõningaid fakte: 1935. aastal oli 13 Eesti  
eraaktsiapanga koosseisus 80% (2854) välismaalasi ja  
ainult 20% (670) Eesti kodanikke, s. o. 4 korda vähem,  
kusjuures nendest kaugeltki veel kõik polnud eestlased.  
1939. aastal kuulus 58% Eesti tootmis-põhifondidest teis-  
test rahvusest kapitalistidele ja 42% eesti kapitalistidele.

Selleks, et riigi sõltuvat seisundit rahva eest varjata,  
andsid ülemaailmsed monopolid ja Eesti valitsev klikk  
väliskapitali baasil töötavatele ettevõtetele „rahvusliku”  
värvingu. Paljudel välismaistel firmadel ja kontoritel olid  
eesti sildid.

Mõnikord aga avaldas eesti kodanluse solvatud osa siiski  
oma rahulolematust selle üle, et välismaistel tegelastel  
Eestis nii suur tegevusvabadus on. Nii näiteks pahandas  
Riigivolikogu üks kodanlikke deputaate (Tandre) 1938.  
aastal selle üle, et Eesti ettevõtetes valitsevad enamikus  
„teistest rahvustest” isikud.

Väga kujukalt näitas 1935. aastal ilmunud Eestimaa  
Kommunistliku Partei ajakiri „Klassivõitlus” nr. 11 „Eesti  
rahvusliku ehitustöö” tegelasi. Ajakiri märkis, et see liit,  
kuhu kuuluvad Krupp + Stinnes + Scheel + Laidoner +  
+ Päts, „kõneleb juba küllalt selget keelt, kuivõrd eesti  
fašism Eesti rahvuslikku iseseisvust ja rahva vabadust  
Saksa fašismi eest kaitseb, kellele ta lahkel käel kontsessioone annab”.

Nagu igasugune poolkoloniaalne maa, nii sai ka Eesti  
oma maavarade eest naeruväärselt tühist hinda. Nii näi-  
teks sai ta 1939. aastal kontsessioonimaksude näol kõi-  
gist põlevkivikaevandustest, mis olid saksa, inglise, hol-  
landi ja rootsi kapitali käes, ainult 100 000 krooni. Pool-  
muidu müüdi inglastele ka metsa. Isegi raudteed trans-  
portisid metsa Inglismaa jaoks peaaegu tasuta, s. o. Eesti  
riigieelarve arvel. Kuigi eesti või ei olnud taani omast hal-  
vem, oli eesti või hind taani või hinnast 10—20% mada-  
lam. Põllumajandusminister Tupits tunnistas 1938. aastal, et  
põllumajandussaaduste müümise alal on Eesti ilmselt võrd-  
sustatud asumaadega, et kui Taani saab teatud võihulga  
(kasti) eest 144 šillingit, siis asumaadest saadava või  
eest maksavad inglise kaupmehed 98—106 šillingit ja eesti  
või eest 111—121 šillingit. Järelikult sai Eesti oma või eest  
ainult veidi rohkem kui asumaad. See läks aga Eestile

aastas maksma 1 miljon krooni, mis moodustas juurde-  
maksu või hinnale, sest või kilogrammi hind oli maailma-  
turul keskmiselt 50 senti madalam, võrreldes siseturuga.

Need faktid annavad kujuka ülevaate kodanliku Eesti  
poolkoloniaalsest seisundist.

Nagu teistest taolistest maadest, nii veeti ka Eestist  
välja suuri puhaskasumi summasid. Nagu 1938. aastal Rii-  
givolikogus märgiti, vedasid inglise monopolistid — kont-  
serni „Venesta” peremehed (sellesse kontserni kuulus ka  
Lutheri vabrik) aastas ligi miljon krooni puhaskasumit  
välja, varjates andmeid tootmise tegeliku mahu ja kogu-  
tulu kohta.

Seda tehti väga lihtsalt: ametlikes aruannetes näidati  
väljalastavate toodete fiktiivseid hindu, tegelikest väikse-  
maid tulusid ja suuremaid kahjumeid. Nii näitas A/S  
„Eesti Tuletikumonopol” (rootsi Kreugeri monopoli filiaal)  
ametlikult oma tulusid tuhandetes, kahjumeid aga sada-  
des tuhandetes kroonides.

Samuti toimisid ka Lutheri vabriku peremehed. Peale  
selle müüsid vabriku omanikud vineeri erineva hinnaga.  
100 kg vineeri eest võtsid nad Prantsusmaal või Argenti-  
inaas 67 krooni, Inglismaal aga ainult 21,4 krooni. Raa-  
matupidamine näitas tegelikust väiksemat hinda kõigi  
maade jaoks. Niisiis läks hinnavahe täielikult kontserni  
„Venesta” peremeeste taskusse. Aastail 1933—1937 rea-  
liseeris A/S „Luther” kontserni „Venesta” hollandi vahe-  
talituskontori „Handel en Becher” kaudu 75% oma too-  
dangust. Üheainsa niisuguse müügioperatsiooni tagajärjel,  
mille „Venesta” peremehed teostasid 1937. aastal, moo-  
dustas hinnavahe näol väljaviidud kasum 92 747 krooni  
ehk 50% A/S „Lutheri” poolt 1937. aastal näidatud puhas-  
kasust.

Selgitame kasumi maskeeritud väljavedu veel ühe näi-  
tega. 1938. aastal kohustus Eesti kokkuleppe alusel müüma  
Inglismaale 18 000 kuupmeetrit vineeri, hinnaga 130  
krooni kuupmeeter. Kuid teiste maade turgudel maksis  
eesti vineeri kuupmeeter 270 krooni, s. o. kaks korda roh-  
kem. Niisiis „teenis” Eesti  $\frac{2}{3}$  vineeritoodangu müümisest  
Inglismaale peaaegu samapalju (2,55 miljonit krooni) kui  
 $\frac{1}{3}$  vineeritoodangu müümisest teistele maadele (2,34 mil-  
jonit krooni). Tekib küsimus, missugustel kaalutlustel  
müüs Eesti ainuke vineerivabrik, mida juhtisid sakslased

ja mis kuulus inglise kapitalile, Inglismaale oma toodangut selliste madalate hindadega.

Vastus sellele küsimusele sisaldab kolm elementi, mis iseloomustavad Eesti suhtes teostatud koloniaalpoliitikat. Esiteks, eesti vineeri madal hind Inglise turul oli ette nähtud ametlikus kokkuleppes Inglismaa ja Eesti valitsuse vahel. Teiseks, Lutheri vabrik, mis oli absoluutseks monopolistiks vineeri tootmise alal Eestis, võis Eesti valitsuse nõusolekul säilitada väga kõrgeid hindu siseturul.<sup>1</sup> Kolmandaks, inglise kapitalistid otsid eesti nagu oma teistegi asumaade toodangut kokku madala hinnaga ja maksid eesti töölistele väikest palka. Kuna Lutheri vabrik oli Eestis eriti privilegeeritud olukorras, nimetas rahvas seda „riigiks riigis”.<sup>2</sup>

See näide annab samuti tunnistust sellest, et vaatamata ettevõtte asukohale (Eesti) ja tema juhtijate rahvusele (sakslased) etendas määravat osa kapital, kellele ettevõtte kuulus. Antud juhul sai sellest ettevõttest kasumit inglise kontsern. Järelikult ei takistanud nende kolme erisuguse elemendi põimumine inglise monopoliste vineeri tootmise alal Eesti huvisid ignoreerimast ja teda petmast; nad ei häbenenud ka oma „sõpradele” vineeri müümast peaaegu kaks korda kallima hinnaga. Nii toimib tavaliselt monopolistlik kapital kõigis asumaades või poolasumaades.

Välismaised kapitalistid varjasid oma tegelikke tulusid valitsusorganite eest kõrgemate riigiametnike abiga, kes oma „pimedate silmade” eest suurt altkäemaksu said. Väliskapitali ja välismaa tegelaste suurest tegevusvabadusest Eestis annavad tunnistust ka teised faktid. Nii näiteks anti ainuüksi 1937. aastal lubasid mitmesugusteks ettevõteteks Eestis 1562 välismaalasele, 1938/39. aasta jooksul aga — 24 väliskapitalistile, sealhulgas 2 luba põlevkiviõli töötlemise kontsessioonile. 1939. aastal kirjutas ajaleht „Uus Eesti”, et ühelgi välismaalasel ei ole Eestis ettevõtlikkus keelatud, hoolimata sellest, kas tal on õigus siin elamiseks või mitte.

---

<sup>1</sup> Inglise kapitali huvides keeldus Eesti valitsus korduvalt luba andmast teise vineerivabriku ehitamiseks.

<sup>2</sup> Saksa monopolistliku kapitali tüüpiliseks „riigiks” Eestis oli „Eesti Kiviõli” — maailma suurim põlevkivitöötlemise ettevõtte. See ettevõtte oli erilise õiguse alusel vabastatud maksude tasumisest Eestile; tema peamine toodang viidi poolmuidu välja hitlerlikule Sakamaale.

Käsitledes Eesti majanduslikku ja poliitilist sõltuvust välisriikidest, võib öelda, et rõhuv enamik Eesti ettevõtteid (välja arvatud väikesed) oli ühtede või teiste kapitalistlike monopolide „tütarettevõteteks”. Eestis olid neil samad õigused nagu igas teiseski poolkoloniaalses riigis. Pangaaktsiaseltsid olid simultaantüüpi, milledes väliskapital etendas otsustavat osa. Pankade vahendusel rajati tööstus- ja teisi ettevõtteid. Riigi vormiline suveräänsus oli vaid kasulikuks sildiks, mille abil väliskapitalistid võisid rahulikult välja pumbata suuri kasumeid ning suurendada väliskapitali mõju, mis järk-järgult hävitas Eesti „iseseisva” majandusliku arengu võrsed.

Eesti hulgi- ja suurimad kaubandusettevõtted olid tegelikult välisfirmade filiaalid. Hulgikaubanduses langes „muulaste” kapitali arvele 60,8%, jaekaubanduses aga ligikaudu 40% kõigist kapitalimahutustest.

Kõige aktiivsemat osa etendasid kaubanduses kohalikud sakslased ja juudid — tavaliselt välismaa kaubandusfirmade esindajad. Kui võtta kõige iseloomustavam näitaja — kaubakäive, siis selgub, et eestlaste — ettevõtete omanike — arvele langes nende omal maal 56% kogu kaubakäibest ja 54% kaubanduslikust varast.

Enamikul suurtest ja väikestest kaubandusettevõtetest oli võlgnevus välisfirmadele. Nii näiteks oli 1939. aasta 1. jaanuaril võlgnevusesumma kaupade impordi osas 32,5 miljonit krooni. 1939. aasta algul anti välja eriteatmik, milles 507 leheküljel (!) nimetati neid isikuid ja firmasid, kelle vekslid olid protestitud.

Võlgades olevatel Eesti kaubandusettevõtetel ei olnud suurt õigust valida kaupu kvaliteedi ja sortimendi järgi.

### 3. EKSPORDI JA IMPORDI SÕLTUMUS RAHVUSVAHELISTE MONOPOLIDE NÕUETEST

Kodanliku Eesti väliskaubanduses olenes eksport sunniviisilisest impordist, konjunktuurist ja maailmaturu nõudeist. Seepärast oli Eesti ekspordil ebastabiilne ja kasuvaene iseloom. Üldiselt toimus kodanliku Eesti väliskaubandus printsibiil: „Tahate müüa, ostke meilt!”

Eesti sõltumus imperialistlikest riikidest nähtub ka Eesti ekspordi ja impordi struktuurist (vt. tabel 1).

## Eesti väliskaubanduse struktuur

Tootmisliigid	Protsentides koguväärtusest			
	Eksport		Import	
	1938	1933	1938	1933
Põllumajandussaadused	52,3	45,2	15,7	10,6
Tööstuskaubad	36,9	40,8	76,5	79,0
Metsatooted	8,6	12,0	0,2	0,1
Muud	2,2	2,0	7,6	10,3
	100	100	100	100
Elusloomad, toiduained	46,7	41,8	11,4	11,1
Tooraine ja poolfabrikaadid	34,0	34,8	25,5	33,6
Valmistooted	19,3	23,4	62,8	55,1
Väärismetallid ja -kivid	0,0	0,0	0,3	0,2
	100	100	100	100

Nende arvude taga peitub mõndagi. Esiteks, nad näitavad, et Eesti oli kõigepealt imperialistlike riikide agraar- ja tooraineid tootev ripats — põllumajandussaaduste ja metsamaterjalide väljavedu moodustas peaaegu  $\frac{2}{3}$  kogu kodanliku Eesti ekspordist. Kuidas kodanlik statistika tööstuse osa ekspordis esile ka ei tõstaks, tuleb meil arvesse võtta, et „tööstuskaupade” hulka kuulusid ühtlasi poolfabrikaadid (tselluloos, lõng, vineer, toorpiiritus jm.), mille osatähtsus üldarvudes oli suur. Peale selle tuleneb sellest järeldus, et Eesti (kus varem eksisteerisid maailmakuulsad tehased) oli muudetud välismaiste monopolistlike ettevõtete abitöökodadeks.

Teiseks, Eesti ujutati üle välismaa tööstuskaupadega, sealhulgas ka niisugustega, mida Eesti oleks võinud ise toota. Nii põhjustas välismaa tekstiilitööstuse kaupade (peamiselt saksa) sissevedu oma tekstiilitööstuse vähendamist. Sellepärast heidetigi 1938. aastal saksa tekstiilkau-pade sisseveo suurenemise tõttu 500 eesti tekstiilitööstist tänavale. Niipea kui üks rootsi firmast „Tretorn” sõltuv kaubandusettevõte hakkas rootsi kummijalatseid müüma, vallandati Tallinna kummivabrikust „Põhjala” kümned töölised.

Eesti sõltumusest annab tunnistust ka tema väliskaubanduse bilanss, mis küll mõnikord kasvas, aga ei saanud olla

stabiilne. See bilanss oli aktiivne, s. o. kui eksport ületas impordi, fašistliku diktatuuri perioodil — 1934., 1935. ja 1939. aastal. Eesti väliskaubanduse bilansi ajutine aktiivsus saavutati põllumajandussaaduste ja põlevkivitööstuse toodete suurenenud väljaveo arvel, mis toimus Saksamaa nõudmisel, sellele järgnes aga Saksamaa tööstustoodete sisseveo sunniviisiline suurendamine. Peale selle nõudsid ka teised eksportöörid — Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid — enda suhtes vajalikku tähelepanu, sundides Eestit sisse vedama nende kaupu.

Eesti impordis asus 1938. aastal esikohale Saksamaa, tõrjudes välja Inglismaa (vt. tabel 2), Eesti ekspordis aga asus Saksamaa teisele kohale (vt. tabel 3).

Tabel 2  
Eesti import tähtsamate maade järgi

	1938		1933	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Saksamaa	33,37	31,1	8,79	22,5
Suurbritannia	19,17	17,9	7,04	18,0
Ameerika Ühendriigid	7,03	6,6	4,15	10,6
Rootsi	8,80	8,2	1,98	5,1
NSV Liit	5,22	4,9	1,76	4,6

Tabel 3  
Eesti eksport tähtsamate maade järgi

	1938		1933	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Suurbritannia	35,34	34,0	16,89	37,1
Saksamaa	32,68	31,4	9,65	21,2
Ameerika Ühendriigid	4,61	4,4	1,99	4,4
Rootsi	4,47	4,3	1,21	2,6
NSV Liit	4,35	4,2	0,85	1,9

Kodanliku Eesti kaubanduspoliitika Nõukogude Liidu suhtes oli alati passiivne, isegi vaenulik.<sup>1</sup> See nähtub kas

<sup>1</sup> Kuni 1929. aastani polnud kodanlikul Eestil NSV Liiduga isegi kaubalepingut.

või NSV Liidu väikesest osatähtsusest kodanliku Eesti kaubakäibes (4—5%).

Välisriigid ei olnud huvitatud eesti valmistoodangust, nad vajasid poolfabrikaate, s. o. paberi asemel tselluloosi, kaseiini valmistatud saaduste asemel kaseiini ennast ja kunstsarve, riide asemel lõnga, mööbli asemel vineeri ja ehitusmaterjale, jalatsite asemel pargitud nahka, viina asemel toorpiiritust. Eesti eksportis lina, kuid importis nõõride ja kottide valmistamiseks vajalikku džuuuti; veeti välja villa, villast riiet aga veeti sisse, kusjuures omad vabrikud seisid peaaegu tegevusetu.

Eesti oli sunnitud tootma seda, mida välismaa vajab. Londoni turg nõudis võid ja peekonit. Saksa turu jaoks aga kasvatati rasvasigu, toodeti võid, juustu, piimapulbrit jne.

Orienteerumine kord Inglise, kord Saksa turu järgi nõudis uusi kulusid; sellised muudatused ja tellijate kapriisid põhjustasid tootmise ebastabiilsust. Samuti avaldasid vahetult mõju kodanliku Eesti majandusele igasugused stiihised kõikumised kapitalistlikul maailmaturul.

Eesti kaubandusagendid rändasid mööda maailma, taotledes ükskõik missuguste vahenditega eesti kaupade müümist ja võttes endale ühtlasi kohustusi müüa välismaa kaupu Eestis. Nad pakkusid eesti põllumajandussaadusi odavate hindadega, teades, et riik katab hinnavahe, andis altkäemaksu, tegid „kingitusi”, mõned neist aga hakkasid välisriikide salakuulajateks.

„Uusi turge” saadi odava strateegilise tooraine ja poolfabrikaatide, peamiselt aga põllumajandussaaduste müümise teel. 1938. aastal ületas Eestist väljaveetud tooraine ja poolfabrikaatide väärtus valmistoodangu väljaveo peaaegu kahekordselt. Nii veeti 1938. aasta seitsme kuu jooksul tselluloosi välja 5,3 (1939. aastal — 3,9), paberit aga ainult 1,3 miljoni krooni ulatuses (1939. aastal — 0,84 miljoni krooni ulatuses). Järelikult veeti paberit peaaegu 5 korda vähem välja kui tselluloosi. Peale selle tuleb märkida, et 1939. aastal langes ekspordi üldsummast valmistoodangu arvele ainult 19,3% (1937. aastal — 21,6%).

Eesti sõltumus väliskapitalist on näha ka sellest, et Eesti importis masinaid ja tehnilisi seadmeid. Nii imporditi 1938. aastal masinaid, jõuseadmeid ja transpordivahendeid 19,2 miljoni krooni suuruses summas. 1937. aastaga võr-

reldes kasvas masinate ja seadmete sissevedu keskmiselt kuni 15%.

Põllumajandusliku maana oleks Eesti võinud organiseerida minevikus arenenud tööstuse baasil kas või põllutöomasinate ja -riistade tootmist, kuid sõltuvana kapitalistlikest suurriikidest oli ta sunnitud siseturu sellekohast vajadust rahuldama peamiselt impordi arvel. Nii imporditi 1936. aastal siseturu jaoks põllutöomasinaid ja -riistu 79% vajalikust kogusest (1937. aastal — 76,7% ulatuses). Eesti kohalik tööstus tootis ainult lihtsaid põllutöomasinaid (viljasorteerijad, heklimasinad) ja tavalisi põllutööriistu (äkked, hoburehad, adrad jne.).

Paljud Eesti ettevõtted (Fr. Krull, Raadiotehas, Tartu Telefonivabrik ja teised) olid monteerimistehhidenä sunnitud välismaalt osa detaile sisse vedama.

Eesti sõltus ka välismaa tehnilisest kaadrist. Välismaa spetsialistid töötasid tekstiili-, keemia-, põlevkivi-, klaasi-, paberi- ja tselluloositööstuse ettevõtetes. Sellest räägiti ka Riigikogus 1938. aastal „Kutseoskuse seaduse” arutamisel.

Selles küsimuses toodi Riigivolikogu kõnetoolilt näide „Kreenholmi Manufaktuuri” kohta. „Sada aastat töötab see ettevõte,” ütles Riigivolikogu liige Kaups, „kuid peaaegu kõik ta meistrid ja teenistujad on muulased”. Toodi ette, et välisspetsialistid saavad eestlastest suuremat palka, vanaduse korral aga pensioni. Töövõime kaotamise puhul asendati neid välismaalt saabuvate inimestega. „See on privilegeeritud kiht, eestlased aga on teist sorti inimesed.”

Esines juhtumeid, kus eesti kvalifitseeritud töölised õpetasid välismaalt saabunud isikuid, kuid sealjuures tehti eesti tööliste igasuguseid takistusi meistriks saamisel, sest see ametikoht oli ette nähtud välismaalasele. Paremalt juhul võis eesti tööline saada abimeistriks.

„Me oleme sulaste seisukorras,” tuli isegi kodanluse esindajail kodanliku Eesti poolkoloniaalset seisundit tõestada.

1938. aastal oli tehnilise intelligentsi koosseis järgmine:

	eestlased	välismaalased ja muulased
Kõrgema tehnilise haridusega	58%	42%
Tehnilise keskkharidusega	75%	25%

Välismaalaste käes olid paljud juhtivad positsioonid nii tootmisharudes kui ka teistel eluliselt tähtsatel aladel. Nii

töötas Eesti Riigipangas 19 balti sakslast, Maksude Valit-  
suses ja Riiklikus Jõukomitees 4, Riiklikus Teraviljasalves  
2, Riigitrükikojas, kus trükiti kõik ametlikud dokumendid,  
statistilised aruanded, salajased või poolsalajased doku-  
mendid, — 5 balti sakslast.

Vajadus tooraine järele põhjustas samuti Eesti sõltu-  
vust. Nii näiteks kasutati 1936. aastal tööstuses toorainet  
61,5 miljoni krooni ulatuses, sellest summast langes kodu-  
maisele toorainele ainult 28,2 miljonit krooni, s. o. 43%.  
1937. aastal see vahekord muutus: summad peaaegu võrd-  
sustusid, moodustades vastavalt 36,5 ja 37,3 miljonit  
krooni. See näiliselt positiivne tendents kodumaise toor-  
aine kasutamise kasuks annab aga tunnistust negatiivsest  
küljest, nimelt sellest, et imperialistlikud riigid, esmajoones  
Saksamaa, suurendasid odavate strateegiliste materjalide  
ja kohalikust toorainest valmistatud poolfabrikaatide väl-  
javedu Eestist.

Eesti impordis oli tooraine sissevedu alati domineeriv.  
Impordi üldmahus moodustas tooraine sissevedu 1937. aastal  
ligi 45%, sealhulgas tööstuslikuks tootmiseks (s. o. poolfabrikaatide  
tootmiseks) vajaliku tooraine sissevedu 85%. Kui vaadelda välismaalt  
saadava tooraine osatähtsust üksikute tootmisharude järgi, siis saame kodanliku Eesti  
sõltumuse astmest järgmise pildi:

#### Tootmisharude sõltumus välismaa toorainest ja materjalidest

Tekstiilitööstus:	— 90% puuvilla sisseveo alal
	— 93% villä sisseveo alal (Inglismaa osale lan- ges 60%)
	— 80% lõnga sisseveo alal
Köietootmine:	— 93% kanepi sisseveo alal
Metallitoodete valmistamine:	— 90% (Saksamaa osale langes 1938. aastal 48%)
Nahatööstus:	— 62%

Need andmed räägivad ise enda eest. Välismaa toor-  
ainest ja materjalidest sõltusid ka need tootmisharud, mis  
kasutasid peamiselt kodumaist toorainet (keemia- ja põlev-  
kivitööstus, tselluloosi- ja paberitööstus, toiduainete töös-  
tus ja teised). Nii tundis põlevkivitööstus puudust süüte-  
nööri, lõhkeaine, puuride ja kemikaalide järele; fosforiidi-  
tööstus vajab flotatsiooninaid; klaasitööstus — kaltsinee-  
ritud soodat; metallitööstus — metalle; keemiatööstus —  
kemikaale, kautšukit, värve, viskoosi jne.

Kui vaatame tooraine sissevedu üksikute maade järgi, siis näeme, et teiste tähtsamate importööride (Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Egiptus, Prantsusmaa) hulgas oli Saksamaa 1938. aastal esikohal nii impordi mahult ja väärtuselt kui ka Eestisse sisseveetavate materjalide mitmekesisusel. Tooraine impordi 26 178 000 krooni suuruselt üldsummast langes Saksamaa osale 4 615 000 krooni, s. o. 18%. Järelikult sõltusid paljud Eesti tööstusharud suuresti peamiselt Saksamaalt sisseveetavast toorainest ja materjalidest. Eesti olukord selles osas halvenes veel sellega, et ta oli endiselt sunnitud toorainet ostma Inglismaalt, Ameerika Ühendriikidest, Prantsusmaalt ja teistelt maadelt. Need maad aga nõudsid oma tooraine eest tasumist valuutas, kuid Eesti ja Saksamaa vaheline intensiivne majanduslik „koostöö” raskendas vajaliku valuuta (dollarite, naelsterlingite) saamist. Ühtlasi annab see tunnistust vastuolude teravnemisest Eesti ja teiste kapitalistlike maade, eeskätt Inglismaa vahel. Inglismaa nõudis Eestilt, et ta ostaks Eesti ekspordi arvel inglise villa, puuvilla, sütt, masinaid, metalle jne. Saksamaa osatähtsuse suurenemine Eesti impordis, kusjuures Inglismaa, Ameerika Ühendriikide ja Prantsusmaa osatähtsus selles osas säilis, ainult halvendas Eesti olukorda tööstuse varustamisel toorainega.

Kaubalepingute uuendamisel nõudis iga riik-importöör tungivalt, et Eesti ostaks võimalikult rohkem ainult tema käest, et ta annaks ainult temale mitmesuguseid soodustusi ja eeliseid. Kasutades Eesti rasket olukorda oma toodangu realiseerimisel maailmaturul, tegutsesid importöörid, kapitalistlikud riigid, ultimatiivselt: tahate müüa oma kaupu, ostke meie omi; kui te tahate ise midagi toota, siis töödelge meie toormaterjale!

Illustreerime seda kahe näite varal. Seoses Inglise-Eesti kaubalepingu sõlmimisega 1934. aastaks nõudsid inglise monopolistid, et Eesti ostaks 85%, s. o. 48 000 tonni kivi-sütt Inglismaalt. Sealjuures pidi Eesti vähendama inglise söe tonnilt võetavat tolli 10 kroonilt 5 kroonile. Eesti oli sunnitud sellega nõustuma, kuigi tal endal oli odav kütta-aine — põlevkivi. Inglismaa nõudis, et Eesti ostaks toorainet, masinaid, tagavaraosi, tekstiilitööstusele vajalikke värve ja tekstiilkaupu ainult tema käest. Narva kalevivabriku esindaja Menning esines sõnavõtuga eesti tekstiilitöösturite nõupidamisel Majandusministeeriumis, milles ta

näitas Eesti koloniaalset sõltumust inglise tekstiilimonopolidest: „Ligi 95% tarvitatavast villast ostame Inglismaalt ja teeme selleks kõik, kuigi teistel maadel on hind 1 krooni võrra kilogrammilt odavam. Tahame ka edaspidi oma ostud Inglismaalt teha, kuid loomulikult ainult sel tingimusel, kui Inglise oma valmisaadustega meie turgu segi ei paiska ja võib-olla meid edaspidi üldse enam normaalselt tegutsemast ei takista. Toorainetest võime (villa ja lõnga) ümmarguselt 80% Inglismaalt osta. Ka värvid tahame tulevikus osta Inglismaalt, loobudes üle maailma kõige parematest I. G. Farbenindustrie omadest.”

Oma memorandumis, seoses Inglise-Eesti uue kaubalepingu sõlmimisega, kirjutasid eesti töösturid valitsusele: „Meie, allakirjutanud töösturid, oleme valmis kohustuma „Board of Trade’i” ees järgmiselt: 1) Eesti-Inglismaa vahel sõlmitava kaubalepingu maksmise vältel kohustume: a) ostma Inglismaalt 50% välismaalt ostetavast lõngast ja 60% villast; b) eelistama Inglismaad masinaosade ja varustuse ning värvide ostmisel. 2) See kohustus on aga meie kohta siis maksev, kui: a) sisseveoload jäävad punkti „a” all maksvaks.” Inglismaa muidugi ei nõustunud eesti töösturite soovidega. Eesti valitsusele esitatud memorandumis nõudis Inglismaa, et Eesti impordiks kõik masinad ja muud materjalid ainuüksi Inglismaalt, ning ähvardas, et vastasel korral lõpetab ta eesti põllumajandussaaduste sisseveo.

Arutades Inglismaa valitsuse memorandumit Inglise-Eesti kaubalepingu küsimuses, juhtisid Eesti mitmesuguste tööstusharude esindajad tähelepanu sellele, et selline olukord on lubamata. Nad kurtsid, et „inglise monopolid ei võimalda normaalselt elada”, et „Inglismaa avaldab meile kuritahtlikult survet oma kaupadega” jne. Nii kurtis Eesti Tarbijate Ühisuste Liidu esindaja selle üle, et juba seitsme aasta jooksul on Eesti sunnitud põllutöömehi ostma Inglismaalt, kuigi need masinad on 10% kallimad rootsi omadest ja neid pealegi müüakse ilma garantiita. Metsatöösturite esindajad märkisid seda, et erikokkuleppe alusel nõuavad inglased, et ostetaks ainult nendelt kõik metsatööstusele vajalikud seadmed, kuid need (näiteks saed) on kvaliteedilt rootsi omadest halvemad ja kallimad. „Kui meie ostame inglasele vitsrauda, siis saame kauba Hamburgist või Belgiast, sest need ettevõtted on ühes monopolis”. Metallitööstuse esindajad rõhutasid seda, et kredii-

dingimused on inglastel väga rasked ja, võib öelda, et need isegi puuduvad, samal ajal kui rootslased pakuvad krediiti 5—6 kuu peale. Olgugi et „inglased nõuavad sordi- ja muu raua eest hinda, mis 30% teiste maade omast kallim, oleme sunnitud kõike seda ostma nendelt”.

Need kurtmised näitavad, kuivõrd sõltuv oli Eesti üheaegselt nii Inglismaast kui ka Saksamaast, samuti seda, et Eesti olukorra muutis raskemaks ja keerulisemaks veel asjaolu, et ta oli kahe vastandliku jõu — Inglismaa ja Saksamaa rõhumise all. Nii üks kui ka teine konkureeriv imperialistlik riik nõudis endale Eestis „vabu käsi”.

Toome paar iseloomustavat fakti. 1933. aasta lõpul teatas Eesti saatkond Londonis, et Suurbritannia Välisministeeriumi põhjamaade osakonna juhataja Collier hoiatas Eesti esindajat Londonis, et Inglismaale ei ole vastuvõetav Saksamaa majanduslik lähenemine Balti riikidele ükskõik missuguse ettekäände all. Saksamaa aga nõudis omakorda, et võetaks maha igasugused kitsendused saksa kaupadelt. Sealjuures hoiatati Eestit, et kui Saksamaa huvid peaksid mingil määral kannatama, siis annab Saksa valitsus oma riiklikele asutustele käsu mitte anda Eestile sisseveoluba või, munade ja teiste saaduste peale. Saksamaa diktaat on samuti silmanähtav.

Niisiis tugevdasid saksa monopolistid oma survet Eestile ja pörkasid siin kokku inglise monopolistide huvidega. Kodanlik Eesti pidi selles olukorras andma ruumi Saksa imperialismile ja säilitama Inglise imperialismi positsioone.

Kui hitlerlik Saksamaa 1939. aastal nõudis endale õigust realiseerida Eesti turul 110 tonni puuvillast riidet varemaste aastate 25 tonni asemel, s. o. peaaegu viis korda rohkem, siis kirjutas sel puhul valitsuse ajaleht „Uus Eesti” härdalt, et niisugust õigust võib endale nõuda ka Inglismaa ja et siseturg läheb 50% ulatuses võõrastesse kätte, sellega aga likvideeritakse Eesti tekstiilitööstus täiesti.

Eesti tööstusliku tootmise virelemine oli suurel määral tingitud mitte ainult turustamise raskustest maailmaturul, vaid ka välismaa kaupade sunniviisilisest importimisest. Selsamal põhjusel jäid eesti kapitalistid aja jooksul ilma „peremehe”-tiitlist ja pidid paremal juhul leppima välisfirma agendi aukraadiga.

Eesti valitsejad näitasid rahvale, et välisriikidega kauplemine toimub põhiliselt sisseveolubade — litsentside —

alusel, mis antakse neile välja Eesti valitsuse poolt. Tegelikult sõltusid need sisseveoload välisriikide tahtest, rahvusvaheliste monopolide nõuetest. Kapitalistlike välisriikide valitsused, kes olid huvitatud eesti odavate põllumajandussaaduste ja poolfabrikaatide saamisest, nõudsid Eestilt, et ta oma ekspordi arvel tingimata nende kaupu vastu võtaks.

Niisiis ei väljendanud niinimetatud „välisriikidele antavad sisseveoload” midagi muud kui ainult jõudude vahetamist Eesti rühmisel kord ühe, kord teise välisriigi poolt. Selle rühmise aste nähtub kujukalt sellest, missuguse osa moodustas välismaa kaupade sunniviisiline import. Nii näiteks importis Eesti (protsentides impordi kogumahust väärtuse järgi):

a) toorainet ja poolfabrikaate

1935. a.	65,6
1936. a.	64,8
1937. a.	63,1
1938. a.	46,3

b) valmistooteid

	1935. a.	1936. a.	1937. a.	1938. a.
Tekstiilkaubad	69	72	73	74
Keemiasaadused	59	52	66	60
Põllutöomasinad ja -riistad	98	100	95	99
Seadmed	72	65	50	41
Transpordivahendid	16	73	64	60

Toodud arvud näitavad, et kodanliku Eesti sõltumus sisseveolubade osas oli suur, valmistoodete impordi alal aga peaaegu absoluutne. 1938. aastal tooraine sisseveolubade osatähtsus mõningal määral vähenes, peamiselt hitlerliku Saksamaa arvel, kes valmistus sõjaks ja vähendas oma tavalist ekspordi. Seoses sellega oli ka Eesti sunnitud tegema mõningaid muudatusi oma importööride kartoteegis. Kui ajavahemikul 1936—1939 tehti neid muudatusi Saksamaa, siis hiljem juba Inglismaa, Ameerika Ühendriikide ja teiste kasuks. Muide, Saksamaa ajutine ülekaal Eesti impordis Inglismaa huve ei riivanud. Isegi vastupidi, viimase viie aasta jooksul enne Teist maailmasõda, hoolimata Inglise ekspordi struktuuri muutumisest, kasvas Inglismaa üldine eksport Eestisse väärtuse järgi 110-protsendiliselt. Inglise kapitalistide käes oli endiselt põllutöomasinate ja -riistade, villa ja villase riide, puu-

villa, suhkru, söe, koksi ja raua müümise monopol. 1938. aastast alates vähendab hitlerlik Saksamaa mõningate kaupade väljavedu Eesti turule. Eesti valitsuse 1938. aasta juulikuu salajase määruse alusel kohustati riigi- ja omavalitsusasutusi ostma autosid, masinaid ja muid seadmeid peamiselt Inglismaalt.

Eesti selline uus orjameelsus Inglismaa ees on seletav sellega, et Saksamaa, nagu juba öeldud, enam välja ei vedanud seda, mida tal endal sõja jaoks vaja oli. Kuid ka Eesti pidi relvastuma. Kuna aga Saksamaa polnud ise suuteline kõiki oma vasallriike relvastama ja varustama, oli ta nõus sellega, et need riigid ostsid endale relvastust teistelt maadelt, isegi Saksamaa konkurentidelt. Nimelt niisugune oli lugu näiteks 6,5 miljoni padruni ostmisega „Kaitseliidu” jaoks.

Teise maailmasõja eelõhtul veeti Saksamaale peaaegu kõik eesti põllumajandussaadused ja kogu strateegiline tooraine. Saksamaale anti igasuguseid soodustusi ta kaupade realiseerimisel Eesti siseturul. Eesti toodang aga anti Saksamaale krediidi peale, mille summa ulatus 1940. aastaks 10 miljoni kroonini.

#### 4. KODANLIKU EESTI POLIITILINE SÖLTUMUS IMPERIALISTLIKEST RIIKIDEST

Seoses balti sakslaste ümberasustamisega Saksamaale suurenes Eesti sõltumus Saksamaast 1939. aasta lõpul veelgi. See ümberasustamise kampaania toimus Eestile äärmiselt ebakasulikel ja orjastavail tingimustel. Hitlerlik Saksamaa oli Eestis loonud koloniaalse rõhumise originaalse organi, niinimetatud „Saksa usaldusvalitsuse Eestis”, mis valitses nende balti sakslaste vara, kes olid saanud „riigisakslasteks”, s. o. Saksamaa kodanikeks. See valitsus koondas enda kätte tuhandete suurte ja väikeste ettevõtete juhtimise; ta muutus sadade maatükkide ja majade omanikuks; tal olid juriidilise isiku õigused ja ta muutus tõepoolest „riigiks riigis”. Selle tulemusena koondati balti sakslaste seni killustatud majanduslikud üksused Eestis ühte võimsasse rusikasse, millega hitlerlik Saksamaa ähvardavalt Eesti ees vibutas või ta majanduse kõhna kõri pigistas. Balti sakslaste endi arvestuste järgi oli sellesse rusikasse koondatud 70—80 miljonit krooni, s. o. ligi 70% Eesti riigieelarvest.

Saksa usaldusvalitsuse eesotsas seisis Saksamaa valit-  
suse poolt nimetatud president; asjaajamine toimus saksa  
keeles; selles valitsuses töötas algul 70, 1940. aastast ala-  
tes aga 170 fašistliku Saksamaa kodanikku. Nagu Eesti  
välisminister tunnistas, tuli sakslaste pärast Eesti seadus-  
andlust mitmeti täiendada ja muuta.

1940. aasta algul andsid hitlerlased „Saksa usaldusvalit-  
susele Eestis” uusi ülesandeid. Ta pidi taastama (ja osali-  
selt taastaski) balti sakslaste organisatsioonid. Nii selle  
valitsuse kui ka balti sakslaste seltside kaudu toimus sala-  
luuretegevuse aktiveerimine NSV Liidu ja Eesti vastu.  
Läks täide eesti kirjanduse klassiku A. H. Tammsaare  
ennustus selle kohta, et balti sakslaste lahkumine ei tähenda  
midagi muud kui uut hoogu tungimiseks Itta.

Eesti sõlmis rohkearvuliselt kahe- või mitmepoolseid  
lepinguid, kokkuleppeid, pakte ja konventsioone kapitalist-  
like suurriikidega. Nii näiteks oli Eestil 1939. aasta 31. det-  
sembriks kahepoolseid lepinguid ja kokkuleppeid 34 kapita-  
listliku riigiga, sealhulgas Inglismaaga — 26, Saksamaaga  
— 16, Ameerika Ühendriikidega — 10 jne. Need lepin-  
gud halvasid suuremalt osalt maa riiklikku elu ja panid  
Eesti peale kohustusi oma suurte partnerite suhtes. Eriti  
suure heameelega võttis Eesti osa igasugustest Nõukogude-  
vastastest liitudest, blokkidest ja organisatsioonidest.

Kõrvuti sõltumuse avalike vormidega, nagu väliskapi-  
tali suur osatähtsus Eesti majanduses, välisvõlad, eks-  
pordi sõltumus impordist ja rahvusvahelised kohustu-  
sed, olid olemas ka sõltumuse varjatud vormid. Tunduvalt  
suurenes Eesti sõltumus nende tingimuste tõttu, mis talle  
esitati laenude või relvade saamisel ja kaubalepingute sõl-  
mimisel. Sõltumuse varjatud vormiks oli ka Eesti riigitege-  
laste ja juhtivate ametnike äraostmine imperialistlike riik-  
ide või rahvusvaheliste monopolide poolt. Varjatud ja  
Eesti vastu suunatud tegevus seisis ka välisvaluuta oma-  
pärases tungimises Eestisse, nimelt turistide, teiste riikide  
diplomaatiliste esindajate kaudu ja muude rahaliste üle-  
kannete näol. Sel asjaolul oli poliitiline iseloom, sest turis-  
tide, ajakirjanike, puhkajate, kaubandusagentide ja dip-  
lomaatide sildi all saabusid Eestisse isikud, kes sageli tege-  
lesid Eesti- ja Nõukogude-vastase salakuulamise ning prop-  
agandaga.

Kodanliku Eesti majanduslik sõltumus põimus läbi tema

poliitilise sõltumusega imperialistlikest riikidest. Imperialism toimis siin täpselt samuti nagu kõigis nõrgaltarenenud maades, nimelt kahesuguselt — poliitiliselt kui ka majanduslikult. Eesti kodanlus omakorda leppis oma poliitilise sõltumusega kahesuguselt: sunniviisiliselt ja vabahtlikult.

Poliitiline sõltumus avaldas mõju maa majandusele ja määras sageli kodanliku Eesti kogu majanduspoliitika. Ajavahemikul 1935—1940 teostati seda poliitikat hitlerliku Saksamaa huvides, kellest kodanlik Eesti sõltus nii poliitiliselt kui ka majanduslikult. Selle tõttu mobiliseerisid kodanliku Eesti valitsejad maa rahalisi ja majanduslikke ressursse, Saksamaa huvides suurenes ka maa militariseerimine jne.

Välismonopolid kutsusid kodanliku Eesti silmapaistvaid poliitikategelasi osa võtma nende äritegevusest ja andsid neile võimalusi teenimiseks. Eesti poliitikategelased omakorda surusid kodanliku Eesti valitsuses läbi välismonopolidele kasulikke tehinguid.

Poliitiline imperialism võttis eesti rahvuselt rahvusliku iseseisvuse, majanduslik imperialism aga põhjustas Eesti rahvahulkade viletsuse, laostumise, kutsudes seega esile vastupanu ja võitlust imperialismi vastu. Kuid imperialismipoliitikale ei avaldanud vastupanu eesti kodanlus. Olles imperialismi agentuuriks ja teenriks, ei olnud ta suuteline juhtima ega juhtinudki eesti rahva võitlust imperialismi vastu. Imperialismipoliitika ja eesti kodanliku nationalismi vastu pidas võitlust ainult Eesti töörahvas kommunistliku partei juhtimisel. Järelikult oli töörahva võitlus natsionalistliku kodanluse vastu ühtlasi võitlus imperialismi vastu.

On iseloomulik, et maa sõltuv seisund ei häirinud eesti kodanlust. Vastupidi, hirmu tundes oma rahva ning Nõukogude Liidu kasvava autoriteedi ja mõju ees, läks eesti kodanlus ise imperialismi embusse. Oma suhtumises maailma esimesesse sotsialistlikku riiki ei olnud imperialistide ja eesti kodanluse vahel mingeid lahkkelisid, klassivaen, millele oli rajatud ka nende koostöö Nõukogude-vastases tegevuses, oli neil aga koguni ühine. Eesti kodanlus oli uhke kapitalistliku maailma ees oma Nõukogude-vastaste teenete üle.

Poliitilist ja majanduslikku sõltumust imperialistlikest riikidest käsitles eesti kodanlus kui oma valitseva seisundi

tagatist, kui vajalikku tingimust kapitalistliku korra säilitamiseks Eestis.

Eesti kodanlikud natsionalistid rääkisid palju „Eesti iseseisvusest”, ja mida sõltavamaks Eesti muutus, seda rohkem — kodumaa-armastusest. Tegelikult oli „iseseisvus” eesti kodanlusele ainuüksi kaubaks, mida hinnati ainult sedavõrd, kui võrd see kaup tagas kodanlusele töörahva ekspluateerimise ja kõrgete kasumite saamise. Kodanliku Eesti valitsejad suutsid imperialistidevahelisi vastuolusid ära kasutada enda huvides, kusjuures peamiseks kaubaks, mille eest nad tagasid endale kasumi ja oma riigi vormilise suveräänsuse, oli Eesti sõjalis-strateegiline asend, mida imperialistid hindasid eriti kõrgelt sõja jaoks Nõukogude Liidu vastu.

Eespoolöeldut kokku võttes näeme, et kodanlik Eesti oli marionetlik riik, ülemaailmse imperialismi poolasumaa. Kodanlik Eesti oli tõeliselt malenupuks suurriikide malelual.

Üldse avaldas kodanliku Eesti sõltumus imperialistlikest riikidest, eriti fašistliku diktatuuri perioodil hitlerlikust Saksamaast, oma mõju Eesti ajaloolisele arengule, määras ära tema poolkoloniaalse seisundi ülemaailmses kapitalismisüsteemis, eesti kodanluse rahvavastase poliitika ning eesti töörahva raske olukorra. Lõppkokkuvõttes suurendas see kõik töörahva vastupanu ekspluateerijatele, soodustas revolutsioonilist liikumist ja lõi seega eeldused üleminekuks vanalt ühiskondlik-majanduslikult formatsioonilt uuele, kõrgemale formatsioonile — lõi eeldused nõukogude võimu taaskehtestamiseks.

## SISUKORD

1. Eessõna . . . . .	3
2. Välislaenude ja väliskapitali mõju kodanliku Eesti majandusele	10
3. Ekspordi ja impordi sõltumus rahvusvaheliste monopolide nõuetest . . . . .	17
4. Kodanliku Eesti poliitiline sõltumus imperialistlikest riikidest	27

Алгус Коставич Радик  
ЗАВИСИМОСТЬ БУРЖУАЗНОЙ ЭСТОНИИ  
ОТ ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИХ ДЕРЖАВ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство  
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

\*

Toimetaja F. Lõpp  
Tehniline toimetaja I. Vahre  
Korrektorid O. Sepp ja L. Visnap

Ladumisele antud 5. VI 1957. Trükkimisele antud  
17. VII 1957. Paber 54×84, <sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Trükipoognaid 2. For-  
maadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 1,64. Arvutus-  
poognaid 1,71. Trükiarv 2000. MB-03387. Tellimise  
nr. 1698. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu,  
Vallikraavi 4.

Hind 50 kop.



50 kop.

A  
17346

..3271568

TÜ RAAMATUKOGU



1 0300 00327156 8